

Vertaling van de citaten in

‘Tegenvuur: Notities bij Charles Taylor, *A Secular Age* (2007)’ door Arend Smilde
www.lewisiana.nl/arendsmilde/charlestaylor

overgenomen uit de vertaling door Marjolijn Stoltenkamp, *Een seculiere tijd*, uitg. Lemniscaat, Rotterdam 2009

(14-16, ‘This hiving off...’/ ‘The great invention of the West...’)

Dit onderscheiden van een onafhankelijk, vrijstaand niveau, namelijk dat van de ‘natuur’ dat al dan niet in interactie kan zijn met iets daarbuiten of daarboven, is een cruciaal onderdeel van modern theoretiseren, dat op zijn beurt overeenkomt met een constitutieve dimensie van de moderne ervaring ... de grote uitvinding van het Westen was die van een immanente orde in de natuur, waarvan de werking systematisch binnen haarzelf kon worden begrepen en verklaard, en waarbij de vraag open werd gelaten of deze hele orde een diepere betekenis had en of we, als dat zo was, daaruit een transcendente Schepper daarachter zouden moeten afleiden. Dit denkbeeld van het ‘immanente’ hield in dat we elke vorm van wederzijdse doordringing van enerzijds de natuurlijke dingen en anderzijds ‘het bovennatuurlijk’ ontkenden – o fin ieder geval isoleerden en tot een probleem maakten ... (57-59)

(780, Note 17, ‘Of course...’)

Natuurlijk had deze gedachte haar voorlopers in de klassieke oudheid, bijvoorbeeld de epicuristen; maar ik wil beargumenteren dat Aristoteles daar niet bijhoorde; zijn God speelde een cruciale rol als aantrekkende kracht binnen de kosmos. Maar pas in het moderne Westen, vooral door toedoen van de wetenschap van na Galilei, wordt de immanente orde meer dan een theorie; ze is veeleer de achtergrond van al ons denken. (1015).

(4, ‘... that I’m not satisfied with this explanation...’)

... dat ik niet tevreden ben met deze verklaring van seculariteit 2: de wetenschap weerlegt religieus geloof en biedt er dientengevolge geen plaats aan. Ik ben daar op twee met elkaar verbonden niveaus onvoldaan over. In de eerste plaats zie ik de overtuigingskracht niet in van de zogenaamde argumenten uit, bijvoorbeeld, de bevindingen van Darwin voor de vermeende weerleggingen van de religie. En ten tweede zie ik dit, deels om deze reden, niet als een toereikende verklaring van waarom mensen in feite hun geloof hebben opgegeven, zelfs al formuleren ze dit zelf met uitspraken als: ‘Darwin heeft de Bijbel weerlegd’, zoals een schooljongen uit Harrow in de jaren negentig van de negentiende eeuw zou hebben gezegd. Natuurlijk kunnen slechte argumenten een cruciale rol spelen in zeer goede psychologische of historische verklaringen. Maar slechte argumenten als deze, waaruit zoveel levensvatbare mogelijkheden tussen fundamentalisme en atheïsme zijn weggelaten, schreeuwen om een verklaring die aangeeft waarom deze andere wegen niet zijn bewandeld. (45)

(680, ‘Having said this...’)

Nu ik dit heb gezegd, wil ik proberen enkele vormen van spirituele honger en van spirituele spanning van de seculiere moderniteit te verkennen, zoals ze aan de dag treden in het licht van het verhaal dat ik over haar ontstaan heb verteld. (887)

(53, ‘Carnival and Revolution can never...’)

Carnaval en revolutie kunnen nooit samenvallen, hoe dicht speelse revolutionairen ze ook bij elkaar proberen te brengen. Revolutie heeft tot doel de huidige orde te vervangen. ... Ze is de geboorteplaats van een nieuwe en volmaakte code, een code die geen morele grenzen nodig zal hebben, die geen antistructuur zal gedogen. Ze is de antistructuur die aan alle antistructuur een einde maakt. (106)

(53, ‘At this point, however...’)

Op dit punt dringt een wijsheid uit het vroegere spel van de code en de loochening daarvan tot ons door die we uit het oog dreigen te verliezen. Alle structuren vragen erom te worden beperkt,

zo niet tijdelijk buiten werking te worden gesteld. Toch kunnen we het niet helemaal zonder structuur af. We moeten laveren tussen codes en de begrenzing ervan, naar de betere samenleving zoeken zonder ooit ten prooi te vallen aan de illusie dat we uit deze spanning tussen tegenstellingen in zuivere antistructuur zouden kunnen springen die de alleenheerschappij zou kunnen verwerven, een gezuiverde niet-code, voor eeuwig.

Het is echter opmerkelijk hoe uitzonderlijk vaak deze droom in onze tijd opnieuw tot leven is gewekt, zelfs door overigens nuchtere mensen, zoals de bedenkers van het 'wetenschappelijk socialisme' die droomden van een 'wegkwijnen van de staat'. Dit komt doordat de lasten van structuur, haar onbuigzaamheid en haar onrechtvaardigheden, haar ongevoeligheid voor menselijk streven en lijden, hun vroegere sociale uitlaatklep zijn kwijtgeraakt en ons naar deze droom teruggedrijven. De kans is groot dat we dit niet voor het laatste hebben meegemaakt. (106)

(639, '...no serious attempt...')

... dat geen enkele serieuze poging om heden ten dage de Verlichting te begrijpen het zonder een diepergaand onderzoek van de immanente contraverlichting kan stellen. De geijkte scenario's van een strijd tussen twee partijen onttrekken alles aan het oog wat we over deze twee belangrijkste stromingen te weten kunnen komen via hun verschillen van en verwantschappen met deze derde mededinger die ze op de een of andere manier in hun midden hebben opgeroepen. (833)

(769-770, "Human kind cannot bear...")

'De mensheid verdraagt maar weinig werkelijkheid' (Eliot). We zouden allemaal geschokt en ontregeld zijn, in verwarring worden gebracht, als we God van aangezicht tot aangezicht zagen, plotseling, nu. We hebben het nodig hem in zekere mate buiten te sluiten, ten behoeve van een minimaal evenwicht. Het verschil wordt bepaald door het punt waarop dit evenwicht voor ons wordt doorbroken. Als ik het juist zie dat ons besef van volheid een weerspiegeling is van transcendente werkelijkheid (die voor mij de God van Abraham is), en dat alle mensen een besef van volheid hebben, dan bestaat er geen absoluut nulpunt. Maar er bestaat een cruciaal punt waarop veel mensen in onze beschaving tot stilstand zijn gekomen, en dat bepaald wordt door een weigering om transcendentie als de betekenis van deze volheid te beschouwen. Exclusief humanisme moet de grondslag en de contouren van volheid vinden binnen de immanente sfeer, binnen een bepaalde toestand van menselijk leven, van gevoelens of van verworvenheid. De deur naar verdere ontdekking is versperd.

Maar de grendel die ontdekking verspert, geldt niet alleen voor atheïsten. Veel gelovigen (de fanatici, maar ook veel anderen) vinden rust in de zekerheid dat zij weten wie God is (in tegenstelling tot al die ketters en heidenen in de buitenste duisternis). Ze klampen zich vast aan een afgod, om een begrip te gebruiken dat in de tradities van de God van Abraham vertrouwd is.

Te veel werkelijkheid is niet alleen ontregelend; het kan ook gevaarlijk zijn. ... Zich openstellen voor transcendentie is beladen met risico's. Dit is echter vooral zo als we op deze gevaren reageren met een voorbarige afsluiting ... [W]elk evenwichtspunt in een bepaald milieu ook de overhand heeft, het zal altijd kwetsbaar zijn. (1000-1001)

(771, 'Much of our deep past...')

Een groot deel van het diep in ons verankerde verleden kan niet simpelweg terzijde worden geschoven, niet alleen vanwege onze 'zwakheid', maar ook omdat het iets in zich draagt wat werkelijk belangrijk en van waarde is. (1003)

(772, '...the story of how we got here...')

... dat et verhaal van hoe we hier gekomen zijn onlosmakelijk verbonden is met onze weergave van waar we ons bevinden ...

(772, '...it is not a matter of...')

... het gaat er niet om naar een oudere vorm terug te keren – bijvoorbeeld naar de verering van Mars – maar ons ervan bewust te worden hoe snel een als een procrustesbed aanvoelende gedrevenheid een Hervormingsbeweging kan gaan kenmerken.